

Lasten ja nuorten Keski-Suomi

Maakunnallinen hyvinvointiohjelma

KESKI-SUOMEN LIITTO

humak Humanistinen ammattikorkeakoulu

JULKAISUTIEDOT

Julkaisijat:

Keski-Suomen liitto
Sepänkatu 4, 40100 Jyväskylä
Puhelin: 0207 560 200 / vaihde
FAX: 0207 560 277
kirjaamo@keskisuomi.fi
www.keskisuomi.fi

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Annankatu 12 A 17, 00120 Helsinki
Puhelin: 020 7621 390
FAX: 020 7621 391
humak@humak.fi
www.humak.fi

Toimittaja:

Siru Kovala

Julkaisu:

Sarja B 169
ISBN 978-951-594-343-9
ISBN 978-951-594-344-6 (sähköinen)
ISSN 0788-7043

Kansi:

Kannen kuva: Maarit Honkonen-Seppälä
Kuvassa yhdeksänvuotiaat laukaalaiset Säde Seppälä (vas) ja Elina Nieminen

Julkaisun avainsanat:

lapsipolitiikka, nuorisopolitiikka, nuorisotyö, lastensuojelu

Painos:

500 kpl

Painopaikka:

Kopijyvä Oy, Jyväskylä

Taitto ja kansi:

Graafinen palvelu Niklas Nurminen / Esa Nurminen

Jyväskylä 2009

SISÄLLYS

SIVU

4	SAATTEEKSI (Maria Kaisa Aula)
5	KESKI-SUOMEN LIITON TERVEHDYS (Anita Mikkonen)
6	1 OHJELMATYÖN TAUSTA
6	2 TIIVISTETYT TAVOITTEET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET
8	3 LÄHTÖKOHDAT JA PERIAATTEET
11	4 LASTEN JA NUORTEN KESKI-SUOMI
11	4.1. Yleisiä asioita lasten ja nuorten hyvinvoinnista Keski-Suomessa
13	4.2. Kouluterveystutkimuksen 2007 tulokset
16	4.3. Lapset ja nuoret haluavat koulut ja niiden pihat kuntoon
17	4.4. Lasten toiveet vanhemmille
18	5 TAVOITTEET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET
18	5.1. Valvotaan lapsiperheiden etuja
19	5.2. Kehitetään maakunnallisia palveluita
20	5.3. Tuetaan perheitä
21	5.4. Parannetaan kouluoloja
22	5.5. Kannustetaan lapsia ja nuoria osallistumaan ja vaikuttamaan
23	5.6. Kehitetään kulttuuri- ja mediataitoja
23	5.7. Tuetaan lasten, nuorten ja perheiden parissa työskentelevien työssäjaksamista
24	5.8. Kunnat tarjoavat tiloja liikkumiseen ja yhteistoimintaan
25	LÄHTEET
27	LIITTEET

SAATTEEKSI

Lasten hyvinvointi on kunnan johdon asia

Kunnan johtavat poliitikot ja virkamiehet näkevät yleisesti asiakseen turvata elinkeinopolitiikalla kunnan verotuloja ja sitä kautta palveluita. Yhtä tärkeää kuntastrategiassa on huolehtia lasten ja nuorten hyvinvoinnista, koska sillä on suuri vaikutus kunnan talouteen kustannusten kautta.

Lasten hyvinvointi on ensisijaisesti vanhempien vastuulla. Kunnan tehtävä on tukea vanhempia. Hyvät peruspalvelut ja matalan kynnykset tuki lapsille, nuorille ja heidän perheilleen ehkäisevät myöhemmin suuria kustannuksia aiheuttavien ongelmien syntymistä ja kärjistymistä.

Kunnan tehtävä on seurata lasten hyvinvointia sekä arvioida lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien ja korjaavien palveluiden kokonaisuutta. Uuden lastensuojelulain mukaan valtuuston tulee hyväksyä talousarvioon sidottu lasten hyvinvoinnin suunnitelma kerran vaalikaudessa.

Maakunnallinen ”Lasten ja nuorten Keski-Suomi” -ohjelma antaa mainion tuen kuntien omien hyvinvointisuunnitelmien laadintaan sekä kuntien yhteistyöhön. Samalla se tarjoaa yhteisen perustan myös järjestöjen, oppilaitosten sekä seurakuntien työlle lasten hyväksi.

Keski-Suomen liitto on lähtenyt kansalliseksi kärkitoimijaksi lasten hyvinvoinnin maakuntatasoisessa suunnittelussa. Tästä Keski-Suomen liitto ansaitsee suuret kiitokset.

Ohjelman perustaksi on selvitetty myös lasten ja nuorten omia mielipiteitä. Toivon lasten äänen kuuluvan myös kuntien omassa ohjelmatyössä. Lapsilla ja nuorilla on paljon näkemyksiä, joita kannattaa ottaa huomioon palveluiden suunnittelussa. Lasten ja nuorten osallistumiselle tulee luoda jokaiseen kuntaan myös pysyvät rakenteet oppilaskuntien, alakoululaisten lasten parlamenttien sekä nuorisovaltuustojen muodossa.

Kun aikuiset ottavat selvää lasten ja nuorten mielipiteistä, osaavat he myös tehdä parempia päätöksiä.

Jyväskylä 23.3.2009

Maria Kaisa Aula
lapsiasiavaltuutettu

KESKI-SUOMEN LIITON TERVEHDYS

Keski-Suomen liitto on keskisuomalaisen lasten asialla

Keski-Suomen liitto on vuosien myötä vaikuttanut lasten ja nuorten elämänlaadun kehittämiseen monin tavoin. Nuorten asiat ovat olleet esillä maakuntaohjelmassa, maakunnan hyvinvointistrategioissa sekä esityksinä kansallisiin kehittämissuunnitelmiin. Keski-Suomen liitto on myöntänyt avustuksia nuorten parissa työskenteleville yhteisöille ja tehnyt tiivistä yhteistyötä koulujen kanssa. Nuorten elämänuran suuntaamista ovat edesauttaneet työmarkkinoiden ja koulutustarpeiden ennakoinnin hankkeet.

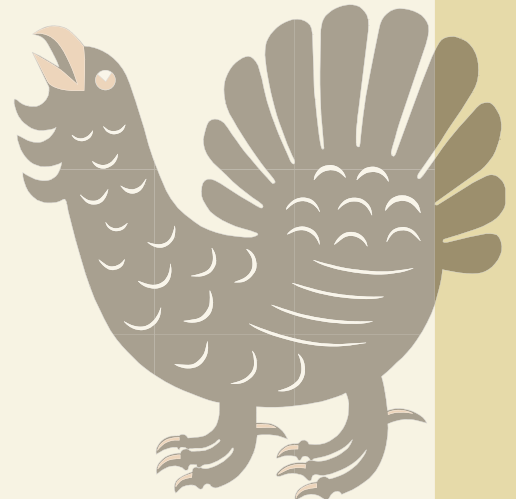
Keski-Suomi tavoittelee visionsa mukaisesti ”tiedolla, taidolla ja yrittäjyydellä tulevaisuuttaan rakentavaksi elämänlaadun maakunnaksi”. Päämäärän saavuttaminen edellyttää maakunnallista yhteistyötä kuntien, alueviranomaisten, koulutusorganisaatioiden, yritysten, yhdistysten ja lukiusten muiden toimijoiden kanssa. Kehittämistoimiimme olemme kutsuneet mukaan alan asiantuntijoita sekä laajasti maakunnan asukkaita – aina kyseisen kehittämiskohteen mukaan.

Uusin kumppanuuden osoitus on juuri valmistunut lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma. Hanke on koonnut laajan joukon yhteisöjä, jotka tunnistavat tarpeen lasten ja nuorten asioiden edistämiseen. Ohjelma sisältää merkittäviä esityksiä kuntapäätäjille, toimii yhteistyöalustana lasten ja nuorten parissa työskenteleville sekä linjaa osaltaan nuorten osallistumisen mahdollisuuksia heitä itseään koskevassa päätöksenteossa. Ohjelmalla on pyritty löytämään väylä nuorten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen sekä nostamaan lasten ja nuorten asiat pysyvästi maakunnalliseen kehittämistyöhön.

Kiitän kaikkia valmisteluun osallistuneita ja erityisesti Humanistista ammattikorkeakoulua ohjelmatyön käytännön toteutuksesta. Samalla haastan kaikki keskisuomalaiset toteuttamaan lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmaa. Sen arvo mitataan ainoastaan käytännön toimissa ja päätöksissä sekä entistä paremmassa vuorovaikutuksessa. Jälleen kerran on yhteistoiminnan aika.

Anita Mikkonen

maakuntajohtaja
Keski-Suomen liitto

1

OHJELMATYÖN TAUSTA

Keski-Suomessa tartuttiin rohkeasti lapsi- ja nuorisopoliittisiin asioihin organisaatiomuutosvuonna 2008. Ohjelmatyölle se oli haaste, mutta lasten, nuorten ja perheiden asioista keskusteleminen myös muutosvaiheessa helpottaa yhteistyötä jatkossa. Hankkeen eteenpäin viemistä on ajanut kaksikymmentä eri tahoa: Humanistinen ammattikorkeakoulu, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Jyväskylän kaupunki, Jyväskylän yliopisto, Kalevan Nuorten Keski-Suomen piiri ry, Kannuste- nuorisotyön ja kansalaistoiminnan osaamisverkosto (Kannusteen toiminta on päättynyt), Keski-Suomen 4H-piiri, Keski-Suomen Liikunta ry, Keski-Suomen liitto, Keski-Suomen Nuorisoseurainliitto ry, Keski-Suomen Partiolaiset ry (nykyisin Järvi-Suomen Partiolaiset), Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus – KOSKE, Keski-Suomen TE -keskus (nykyisin Keski-Suomen Työvoima- ja elinkeinokeskus), Keski-Suomen Y4 -yrittäjyysprosessi, Lapsiasiavaltuutetun toimisto, Lapuan hiippakunta, Länsi-Suomen lääninhallitus, Nuorten Keski-Suomi ry, Pelastakaa Lapset ry, Perhehoitoliitto, Pesäpuu ry ja Sijoitettujen nuorten yhdistys Sinut ry.

Laaja allekirjoittajajoukko loi hyvän pohjan monitahoiselle työlle, mutta ison haasteen yhteisen näkemyksen saavuttamiselle. Käytännön työn mahdollistivat ja toteuttivat Keski-Suomen liitto ja Humanistinen ammattikorkeakoulu. Yhteistyökumppaneina ovat olleet kunnat, seurakunnat, järjestöt ja osaamiskeskukset. Maakunnallisen ohjelman työstämisen luonteviksi yhteistyökumppaneiksi valikoituivat etenkin ne Keski-Suomen kunnat, joilla oli meneillään oma lapsi- ja nuoriso- tai lapsi- ja perhepoliittinen prosessi. Järjestöjen osalta yhteistyötä tehtiin erityisesti piirijärjestöjen kanssa. Myös monet lapset, nuoret ja aikuiset ovat antaneet kiitettävästi tukensa ohjelmatyölle.

Lasten ja nuorten Keski-Suomi - Maakunnallinen hyvinvointiohjelman kokoamisesta ja kirjoittamisesta vastasi projektipäällikkö Siru Kovala Humanistisesta ammattikorkeakoulusta.

2

TIIVISTETYT TAVOITTEET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

I VALVOTAAN LAPSIPERHEIDEN ETUJA

1. Valitaan joka kuntaan Lasten ja nuorten Keski-Suomi -kummi.
2. Lisätään luottamushenkilöiden tietämystä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista kunnassa.
3. Kunnat tiedottavat palveluistaan monipuolisesti ja laadukkaasti.
4. Lapsivaikutusten arviointi vakiinnutetaan kunnissa.

II KEHITETÄÄN MAAKUNNALLISIA PALVELUITA

1. Kehitetään ehkäisevää lastensuojelutyötä.
2. Toteutetaan maakunnallisen terveyden edistämisen suunnitelman suositukset.
3. Toimeenpannaan 'Toimivat työmarkkinat – osajia ja työpaikkoja Keski-Suomeen
4. Kehittämisohjelma 2009–2013', jotta kaikki nuoret löytävät opiskelu- tai työpaikan peruskoulun jälkeen.
5. Tuetaan moniammatillista ja kuntarajat ylittävää yhteistyötä tarjoamalla koulutusta, välittämällä tietoa ja tarjoamalla yhteistyöfoorumeita.
6. Kunnat tekevät yhteistyötä järjestöjen kanssa palveluiden järjestämisessä ja kehittämisessä sekä tukevat järjestöjen toimintaa.

III TUETAAN PERHEITÄ

1. Vakiinnutetaan neuvoloiden kotikäynnit vauvaperheisiin.
2. Turvataan kotipalvelu kaikille lapsiperheille.
3. Ehkäistään väkivaltaa ja tuetaan väkivallan uhreja.

IV PARANNETAAN KOULUOLOJA

1. Kunnat tarjoavat sisäilmaltaan terveitä koulutiloja.
2. Lisätään koulupihojen viihtyisyyttä ja liikuntamahdollisuuksia.
3. Ehkäistään koulukiusaamista.
4. Annetaan opinto-ohjausta kouluissa ja oppilaitoksissa.
5. Tuetaan moniammatillisten oppilashuoltoryhmien toimintaa.

V KANNUSTETAAN LAPSIA JA NUORIA OSALLISTUMAAN JA VAIKUTTAMAAN

1. Parannetaan lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksia.
2. Kaikkiin Keski-Suomen maakunnan kuntiin perustetaan lasten ja nuorten vaikuttamisjärjestelmät ja osoitetaan riittävät resurssit niiden toimintaan ja kehittämiseen.
3. Lisätään lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksia kouluissa ja oppilaitoksissa.
4. Tuetaan aktiivista kansalaisuutta ja käytetään yrittäjyyskasvatuksen ehjää polkua.

VI KEHITETÄÄN KULTTUURI- JA MEDIATAITOJA

1. Tarjotaan lapsille ja nuorille mahdollisuuksia osallistua kulttuuritapahtumiin, tehdä kulttuuria ja saada asiantuntevaa ohjausta.
2. Parannetaan lasten, nuorten ja aikuisten mediakielitaitoa.

VII TUETAAN LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN KANSSA TYÖSKENTELEVIEN TYÖSSÄ JAKSAMISTA

1. Parannetaan työntekijöiden työoloja ja edistetään henkilöstön pysyvyyttä.
2. Kunnat huolehtivat päivähoitohenkilöstön riittävydestä ja sijaisjärjestelmän toimivuudesta.

VIII KUNNAT TARJOAVAT TILOJA LIIKKUMISEEN JA YHTEISTOIMINTAAN

1. Kunnat mahdollistavat alle 18-vuotiaille maksuttomat liikuntatilat.
2. Tarjotaan tiloja eri-ikäisten kuntalaisten kokoontumisille.

OHJELMAN LÄHTÖKOHDAT JA PERIAATTEET

Valtakunnallisen lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman 2007–2011 pääluvut 4–9 ja 10. muodostavat pohjan tälle työlle. Nuo luvut ovat 'Moninaisuus ja yhdenvertaisuus (4), Luovuuden Suomi (5), Digitaalinen sukupolvi (6), Laajaan osallistumiseen ja yhteisöllisyyteen (7), Varhainen puuttuminen ja erityisryhmien tuki (9) sekä Kaikkien nuorten saaminen koulutukseen ja työelämään (10)'. Keski-Suomen lapsi- ja nuorisopoliittisessa ohjelmassa kulttuuri- ja mediataidot (digitaalinen sukupolvi) on yhdistetty osallistumiseen ja yhteisöllisyyteen. Lisäksi on huomioitu hallituksen lasten, nuorten ja perheiden politiikkaohjelman tavoitteet ja linjaukset. Lähtökohdiana on, että sukupuolten tasa-arvo ja monikulttuurisuus otetaan huomioon kaiken toiminnan suunnittelussa.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmassa (2007, 9–10) todetaan monien strategioiden ja ohjelmien vaikuttavan yli hallituskauden. Tällaisia ovat muun muassa Terveys 2015 ja Hyvinvointi 2015 -ohjelma sekä sisäisen turvallisuuden ohjelma, jonka tavoitteista osa ulottuu vuoteen 2015. Lisäksi on huomioitava Opetusministeriön strategia 2015 ja Kansallinen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämissuunnitelma. Ohjelmatyön aikana on tiivistynyt kolme tahtotilan vahvaa ilmausta, jotka ovat:

1. Hoivataan ja kasvatetaan yhteistyössä

Keski-Suomen aikuiset sitoutuvat yhdessä huolehtimaan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista. Ennalta ehkäisevien toimenpiteiden tulee vähitellen saada vahvemmin jalansijaa korjaavien ohessa.

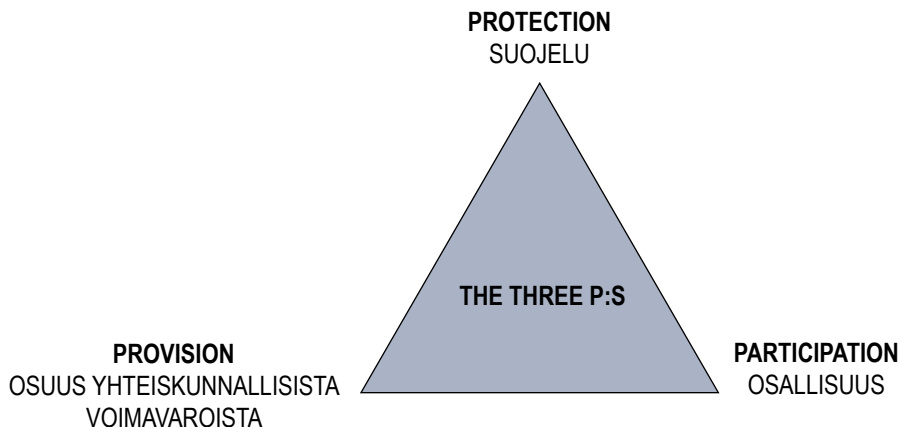
2. Tarjotaan lapsille ja nuorille läsnäoloa ja toimintaa

Keski-Suomen aikuiset turvaavat alle 18-vuotiaiden keskisuomalaisten lasten ja nuorten kasvurauhaa ollen läsnä, mutta myös toimien. Vastuu lapsuuden ja nuoruuden turvaamisesta Keski-Suomessa jakautuu vanhempien, sukulaisten, lähiaikuisten, ammattikasvattajien, kuntien, seurakuntien, järjestöjen, oppilaitosten ja yrittäjien kesken.

3. Kuunnellaan lapsia, nuoria ja perheitä

Lasten ja nuorten ikäluokat pienenevät. On tärkeää kehittää kuulemisjärjestelmiä, joilla saadaan tietoa lasten ja nuorten toiveista ja tarpeista. Kehittämällä arviointimenetelmiä voidaan seurata, miten kunnat vastaavat lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin. Apua arjen haasteisiin on tarjottava lähestymällä asioita lasten, nuorten ja perheiden näkökulmasta käsin.

Hyvin monet lait, asetukset ja säädökset määrittelevät perheiden, lasten ja nuorten oikeuksia. Pohjimmallaan ovat Suomen Perustuslain lapsille ja nuorille takaamat oikeudet. Suomen hyväksymä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus lähestyy asiaa ihmisoikeusnäkökulmasta. Siinä esitetyt oikeudet jaetaan usein kolmeen osaan. Lasten ja nuorten parissa toimivat ammatillaiset puhuvat yleisesti kolmesta kovasta P:stä (Kuvio 1). Tekstissä näkyy myös Keski-Suomen kasvatuksellinen tahtotila:

KUVIO 1. Lasten oikeuksien kolme kovaa p:tä (The Three P:s) Lahtista (2008) mukaellen.

1) Lapsen oikeus erityiseen hoivaan ja suojeluun (protection)

Keski-Suomessa hoivataan ja kasvatetaan yhteistyössä.

2) Lapsen oikeus riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista (provision)

Keski-Suomessa tarjotaan lapsille ja nuorille läsnäoloa ja toimintaa.

3) Lapsen oikeus osallistua ja tulla kuulluksi ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti. (participation)

Keski-Suomessa kuunnellaan lapsia, nuoria ja perheitä.

Lapsi, nuori ja nuori aikuinen

Tässä ohjelmassa lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta ja nuorilla 18–29-vuotiaita. Erityisesti 13–17-vuotiaista puhuttaessa määrittelyt menevät osittain päällekkäin. Tällöin saatetaan välillä puhua lapsista ja toisinaan taas nuorista. Välillä puhutaan myös nuorista aikuisista, joilla tarkoitetaan tässä yhteydessä 23–29-vuotiaita. Lastensuojelulain mukaan lapsi on alle 18-vuotias. Lastensuojelulain mukainen jälkihoito voi jatkua aina 21 ikävuoteen asti. Nuorisolain mukaan nuoria ovat kaikki alle 29 -vuotiaat. Lapsi- ja nuorisopolitiikalla tarkoitetaan laajasti alle 29-vuotiaiden kasvu- ja elinolojen parantamista. Seuraava kuvio (Kuvio 2) auttaa hahmottamaan sitä, mitkä seikat määrittelevät kasvatustyön puitteita. Kuvioista selviää myös, että hyvin monet asiat vaikuttavat lasten ja nuorten kasvuun ja kasvatukseen.

KUVIO 2. Kasvatustyöhön vaikuttavia tekijöitä.

Keski-Suomen maakunnassa lasten, nuorten ja perheiden kanssa tehtävän työn periaatteet ovat:

1. Lapset ja nuoret nähdään aktiivisina toimijoina, jotka vaikuttavat omaan elämäänsä.
2. Mahdollistetaan jokaiselle lapselle ja nuorelle riittävä turva, hoiva ja huolenpito.
3. Tuetaan lasten ja nuorten kasvua oma-aloitteisiksi, tiedostaviksi, kyseenalaistaviksi ja muut huomioon ottaviksi.
4. Huolehditaan siitä, että kaikilla lapsilla ja nuorilla on oikeus omaan kieleen, kulttuuriin ja vakaumukseen sekä mahdollisuus osallistua kansalaistoimintaan.
5. Lasten ja nuorten arjessa toimintaa ohjaavat kestäväen kehityksen periaatteet.
6. Säästetään luontoa ja siirretään kulttuuria myöhemmille sukupolville.
7. Asiat otetaan puheeksi huolen ilmaantuessa. Ehkäistään ennalta ja tuetaan varhain.
8. Vahvistetaan yhteisöllisyyttä.

Toiminnan suuntaamisen keskeisimmät kohteet ovat lapsilähtöisyys, perhetyö ja perheiden tukipalveluista huolehtiminen, vanhemmuuden tukeminen, varhainen puuttuminen, ylisukupolvinen työ sekä lasten ja nuorten osallisuus. Lasten, nuorten ja perheiden etu on, että myös ylisukupolvisen toimintatavan käyttöä lisätään. Se tarkoittaa eri-ikäisten ja eri elämäntilanteissa olevien ihmisten kohtaamisia ja ihmissuhteita arjessa. Ylisukupolviset kohtaamiset auttavat siirtämään arvokasta sosiaalista ja kulttuurista pääomaa.

Kasvatuskumppanuus

Kasvatusvastuu on ensisijaisesti vanhemmilla. Kasvatuskumppanuus eri toimijoiden yhteinen tapa kohdata vanhemmat lasten asioissa. Kasvatuskumppanuus korostaa perheen kasvatusvastuuta ja oman lapsen tuntemusta. Kasvatuskumppanit tarjoavat ammattilaisten tiedon ja osaamisen vanhempien käyttöön eri tilanteissa.

Elämänkaarinäkökulma

Elämänkaarinäkökulman sisällyttäminen lasten, nuorten ja perheiden palveluihin on haaste kunnille, joissa ikäkausien mukaiset jaot ovat helpottaneet arjen toimintojen koordinoimista. Yhdellä lapsella, nuorella tai perheellä saattaa olla monia asiakkuuksia, vaikka he olisivatkin samaa ruokakuntaa. Palvelujen tuottajien tehtävänä on järjeistää toimintojaan siten, ettei asiakkuudesta tai asiakkuuksista tule rasite. Niiden tarkoituksena on parantaa perheen hyvinvointia. Elämänkaarimallin hyödyntäminen mahdollistaa asiakaslähtöisemmän ajattelutavan.

Kestävän kehityksen periaatteet

Kestävän kehityksen periaatteet ovat tärkeä lähtökohta kaikessa kasvatustyössä. Käyttäessämme luontoa ja sen antimia omiin tarkoituksiimme, meidän tulee muistaa, että jälkeemme tulee muita, joilla myös on oikeus iloita ja nauttia luonnosta. Kestävä kehitys on vastuunottamista ja huolehtimista siitä, että myös jälkeemme elävillä ihmisillä olisi elinkelpoinen maailma. Kehitystä tulee edistää, mutta on syytä huomioida myös tulevien sukupolvien tarpeet. Kyse on laajemmasta asiasta kuin vain ympäristön suojelusta. Myös kulttuurimme tulee säilyttää. Lisäksi ihmisten väliset suhteet ja oman elämän hallinta ovat osa kestävästä kehitystä. Kestävän kehityksen kolme osatekijää ovat ekologinen ja taloudellinen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys.

LASTEN JA NUORTEN KESKI-SUOMI

4

4.1. Yleisiä asioita lasten ja nuorten hyvinvoinnista Keski-Suomessa

Suurin osa Keski-Suomen maakunnan lapsista ja nuorista voi hyvin. Aikuisilta saatu huolenpito on riittävää ja elämän perusedellytykset ovat kunnossa. Mutta myös hyvinvoinnin haasteita on runsaasti. On lapsia ja nuoria, joiden perushoivassa on puutteita alkaen ruoasta, puhtaista vaatteista ja riittävästä levosta. Taustalla ovat usein vanhempien oman elämän vaikeudet kuten työttömyys, päihderiippuvuus tai mielenterveysongelmat. Osalta vanhemmista puuttuu kyky antaa lapsen tai nuoren arjelle säännöllinen päivärytmi, turvalliset rajat ja vastuullisen aikuisen malli sekä rakentaa tasapainoinen kiintymyssuhde lapseen.

Osa lapsista liikkuu runsaasti ja on terveitä. Mutta osalla nuorista on myös terveyteen liittyviä huolia. Liikumattomuus ja ylipaino, kouluruoan syömättä jättäminen, riittämätön yöuni ja masennus sekä päihteiden käyttö ovat esimerkkejä lasten ja nuorten terveysriskeistä (Kts. kappale 4.2). Nykyisin tuki perheille saattaa Keski-Suomessa viivästyä ja alueelliset erot ovat suuria. Jos lapsella, nuorella tai perheellä on ongelmia, tarpeelliset tukipalvelut eivät ehkä ole riittävän helposti saatavilla. Niiden tarjoama tuki voi olla riittämätöntä tai palvelujen piiriin pääseminen tapahtuu liian myöhäisessä vaiheessa. Myös palvelutarjonnan alueelliset erot ovat suuria.

Indikaattoripankki SOTKANetin mukaan lapsiperheiden osuus Keski-Suomen väestöstä vuonna 2007 oli 40 prosenttia. Yksinhuoltajaperheitä kaikista perheistä oli 18,6 prosenttia, joka on hieman vähemmän kuin koko maan vastaava luku; 19,9 prosenttia. Jyväskylän kaupungissa yksinhuoltajaperheiden määrä kaikista perheistä on runsaat 23 prosenttia. Keski-Suomessa oli vuonna 2007 (Indikaattoripankki SOTKANet) nollasta kuuteen vuoden ikäisiä lapsia 7,7 prosenttia ja 7-15 -vuotiaita 10,4 prosenttia kaikista asukkaista. Vastaavasti 65 vuotta täyttäneiden osuus oli 17,3 prosenttia. Jatkossa ikääntyneiden ja yksin asuvien ihmisten osuus koko Keski-Suomen väestöstä tulee kasvamaan. Suuntaus on sama koko Suomessa ja laajemmin tarkasteltuna lähes koko Euroopassa.

Elinympäristö ja harrastusmahdollisuudet

Keski-Suomen luonto suo hyvät ulkoilu- ja liikuntamahdollisuudet monine järvineen ja vesistöineen. Maaseutuomaista ympäristöä on paljon, vaikka kaupunkimainen asumismuotokin on tuttu. Metsät ovat lähellä ja luonnossa liikkuminen on mahdollista kaikille. Myös ohjattua liikuntatoimintaa on tarjolla. Vapaa-ajan harrastusmahdollisuudet ovat melko hyvät. Maaseudulla liikenneyhteydet ovat yksi harrastamisen haaste, kaupungissa taas osa harrastuksista voi olla varsinkin monilapsisille perheille liian kalliita. Joidenkin kuntien tarjoama alle 18-vuotiaiden liikuntavuorojen maksuttomuus tukee lasten liikunnan harrastamista. Myös harrasteselelein voitaisiin tukea lasten ja nuorten mahdollisuuksia harrastaa, jos perheen taloudellinen toimeentulo on epävakaata vaikkapa vanhempien pitkään jatkuneen työttömyyden takia.

Koulutus

Keski-Suomi tarjoaa monipuolista koulutusta sekä koulutusalojen että koulutusasteen mukaan tarkasteltuna. Vuonna 2006 keskiasteen koulutuksen saaneita 15 vuotta täyttäneitä oli Keski-Suomessa 39,7 prosenttia koko maan vastaavan luvun ollessa 38,3 prosenttia. Keski-Suomessa ongelmana on, että osa nuorista jää runsaasta tarjonnasta huolimatta peruskoulun jälkeen koulutuksen ulkopuolelle. 'Toimivat työmarkkinat – osaajia ja työpaikkoja Keski-Suomeen, Kehittämishjelman 2009–2013' mukaan ainoastaan 91,9 % peruskoulun päättäneistä nuorista sijoittui toisen asteen koulutukseen vuonna 2006. Suurimmat haasteet ovat tyttöjen sijoittumisessa.

Ammatillisen koulutuksen tarjontaa tulee monipuolistaa ja saada houkuttelevammaksi myös tytöille. Noita seikkoja on syytä pohtia myös työpajatoiminnan osalta. Oppilaan ohjauksen resurssit on turvattava siten, että henkilökohtaiseen ohjaukseen ja koulutukseen ja työelämään ohjaamiseen voidaan panostaa. Eri-tyisesti on huomioitava erityisoppilaat ja maahanmuuttajataustaiset nuoret.

Työelämän muutokset, työmatkat ja työttömyys

Yksi Keski-Suomen maakunnan haasteista on työttömyys, jonka vähentäminen vaatii pitkäjänteisiä toimia sekä kunta- että maakuntatasolla. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin vaikuttaa keskeisesti se, miten hyvin perheet voivat suunnitella arkeaan. Työelämän muutokset kuten vuorotyön ja sen myötä ympärivuorokautisen päivähoidon tarpeen lisääntyminen, patkätöitä, työttömyyspatkat ja työn ja sen tekijöiden kohtaamattomuus sekä vanhempien matka- ja iltatyöt ovat asioita, jotka nakertavat perheiden hyvinvointia. Perheiden taloudellisen tilanteen epävarmuutta lisäävät maailmanlaajuisesta lamasta seuraavat lomautukset ja työttömyys.

Työelämän vaatimusten koventuminen näkyy lapsiperheiden arjessa. 'Pendelöinti' eli kuntien välinen työmatkaliikenne on tuttua myös Keski-Suomen alueella. Työmatkaan päivittäin käytettävä aika on pois perheen yhteisestä ajasta. Muun muassa etätöiden parempi mahdollistaminen voi olla yksi ratkaisu.

Vuonna 2007 Keski-Suomessa nuorisotyöttömiä 15–24 -vuotiaasta työvoimasta oli 14 prosenttia. Koko Suomen vastaava luku oli 9 prosenttia. Työttömien osuus työvoimasta oli koko maassa 8,4 prosenttia ja Keski-Suomen maakunnassa 11,4 prosenttia. (Indikaattoripankki SOTKANet)

Työttömyyttä on vähennetty monin toimin, mutta maakuntaohjelman 2007–2010 mukaista työhön osallistumista ja erityisesti nuoren työvoiman kysyntää tulisi edelleen tukea lisäämällä työpaikkoja. Yrittäjyys voi sopia osalle nuorista. Maakunnallisen Y4-yrittäjyyskasvatuksen kehittämisohjelman yhtenä keskeisenä tavoitteena on parantaa nuorten mahdollisuuksia ryhtyä yrittäjäksi.

4.2. Kouluterveydenhoitokyselyn 2007 tulokset

Valtakunnallinen kouluterveydenhoitokysely selvittää yksityiskohtaisen ja monipuolisen kysymyspatteriston avulla lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä seikkoja. Tulokset ovat saatavissa myös maakunta- ja kuntakohtaisina. Vuonna 2007 Keski-Suomen 8. ja 9. -luokkalaisista sekä lukiolaisista 17 % koki terveydentilansa huonoksi tai kohtalaiseksi. Yläluokilla oli 5750 vastaajaa ja lukioissa 2623 vastaajaa.

Ilonaiheena oli vanhempien työttömyyden väheneminen edelleen. Peruskouluikäisten vanhemmat tiesivät, missä heidän lapsensa viettivät viikonloppuilojaan. Lisäksi lukioikäisten nuorten vanhempien tupakointi harvinaistui. Sen sijaan lukiolaisten vanhemmat tiesivät aiempaa huonommin, missä heidän lapsensa viettivät viikonloppuilojaan.

Työttömyyden vähenemisestä huolimatta oli Keski-Suomessa muuhun maahan verrattuna suuremman osan vanhemmista vähintään yksi ollut vuoden kuluessa työttömänä. Peruskoulun oppilaiden koulun fyysisissä työoloissa kokemat puutteet lisääntyivät. Samaan aikaan viikoittainen päänsärky lisääntyi. Vaikeudet opiskelussa olivat hieman harvinaisempia kuin läänissä. Keski-Suomessa koulujen fyysisiä työoloja pidettiin muuta maata useammin puutteellisina sekä peruskoulussa että lukiossa. Lukiossa koulutyön määrää liian suurena pitävien osuus kasvoi vuoteen 2005 verrattuna.

Seuraavista kuvioista näkyy, että sekä yläkoulun 8–9 -luokkien oppilaiden (**Kuvio 3 sivu 14**) että lukion 1–2 -luokkien (**Kuvio 4 sivu 15**) oppilaiden suurin huolenaihe koulussa ovat sisäilmaongelmat ja muut puutteet koulun fyysisissä tiloissa. Sisäilma vaikuttaa lasten ja nuorten lisäksi myös opettajien ja koulujen muun henkilökunnan terveyteen ja hyvinvointiin.

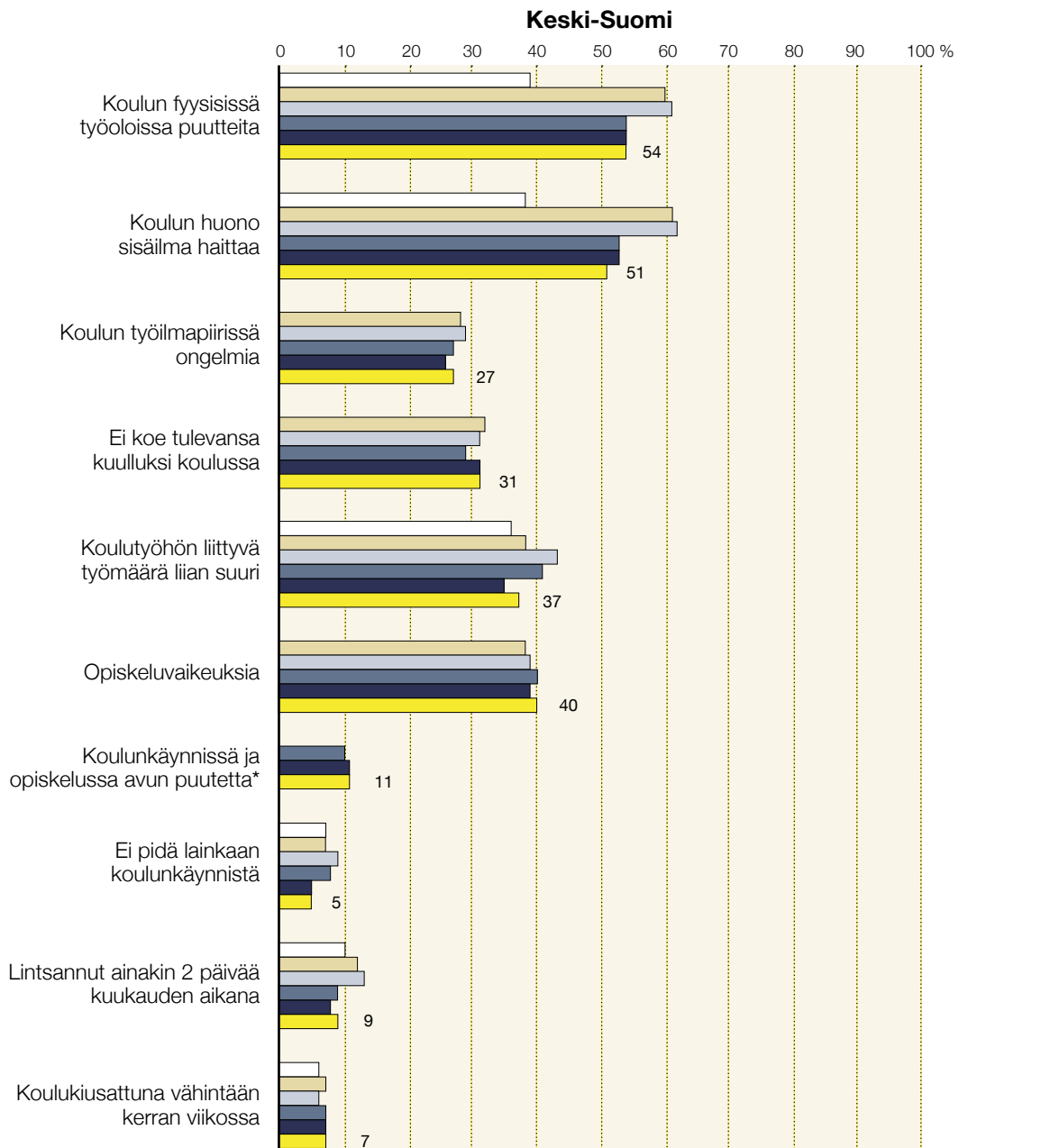
Osa oppilaista ilmoitti kärsivänsä päänsärystä lähes viikoittain. Mahdollisesti lyhyeksi jääneen yön unen, huonon istuma-asennon, kaiken kaikkiaan runsaan istumisen ja riittämättömän liikunnan ohella saattaa olla niin, että koulujen sisäilma aiheuttaa terveysoireita. Sisäilmaongelmia esiintyy myös päiväkodeissa ja harrastustiloissa kuten esimerkiksi nuorisotiloilla. Lähtökohtana tulisi olla, että kunnat tarjoavat sisäilmaltaan terveellisiä tiloja.

Vuonna 2008 kouluterveyskysely on laajennettu ammatillisiin oppilaitoksiin. Yhteenvedona todettakoon, että ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden elinolot, terveys, terveystottumukset ja terveysosaaminen, ja joidenkin mittarien mukaan myös kouluolot ovat selkeästi huonommat kuin lukiolaisilla. Selvitys on tehty vuonna 2007 Kainuun ja Oulun seudun ammatillisissa oppilaitoksissa, mutta sen voidaan olettaa heijastelevan jossain määrin koko maan tilannetta. Opiskelijat ovat melko nuoria ja tuen tarve on olemassa nuorten aloitellessa itsenäistä elämää kotoa lähdön jälkeen.

Ammatillisissa oppilaitoksissa tarvitaan moniammatillista hyvinvoinnin parantamiseen tähtäävää työtä, jota toteutetaan niin oppilaitoskohtaisesti kuin kunta- ja maakuntatasolla.

KOULUTYÖ

KUVIO 3. Yläkoulujen 8. ja 9. luokkien oppilaiden huolen aiheet.

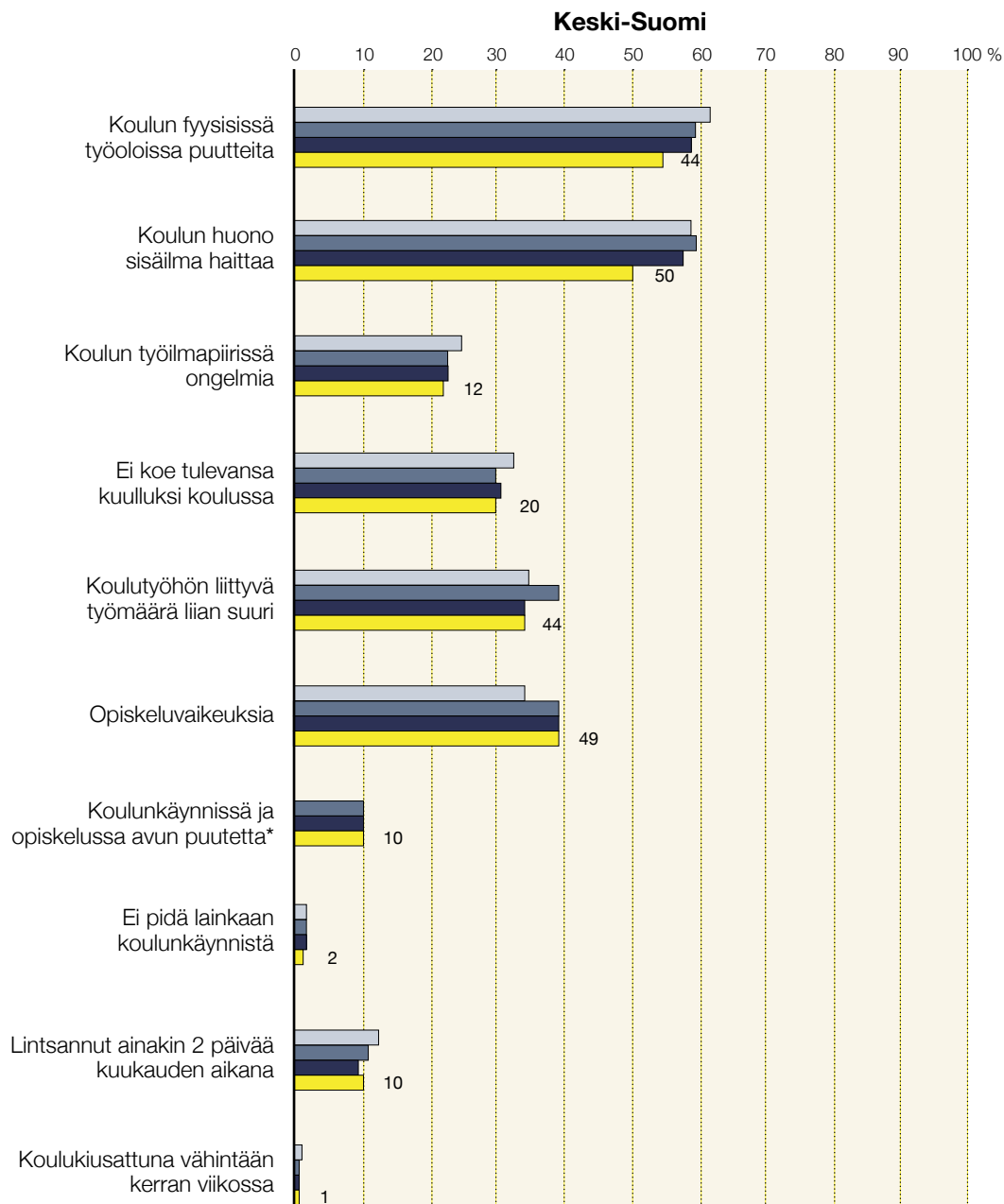

* indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia vuosien 1996–2003 raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa

1996 (n=5790)
 1998 (n=5576)
 2000 (n=6123)
 2003 (n=5787)
 2005 (n=5852)
 Länsi-Suomen lääni, 2005 (n=38013)

KOULUTYÖ

KUVIO 4. Lukioiden 1. ja 2. luokkien oppilaiden huolen aiheet.

* indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia vuosien 1996–2003 raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa

2000 (n=2120)
 2003 (n=2791)
 2005 (n=2817)
 Länsi-Suomen lääni, 2005 (n=18507)

4.3. Lapset ja nuoret haluavat koulut ja niiden pihat kuntoon

Keski-Suomen 4H-yhdistykset ja Keski-Suomen 4H -piiri kokosivat yhdessä lasten ajatuksia ja mielipiteitä kotimaakunnasta asuinpaikkana. Lapsia oli esikouluikäisistä toisluokkalaisiin. He kirjoittivat ajatuksensa lehtiin, jotka koottiin Keski-Suomen 4H-piirissä Keski-Suomi -puuksi.

Lapset pitivät Keski-Suomea turvallisenä: 'Täällä ei ole krokotiilejä, täällä ei ole rosvoja'. Luonnon läheisyys koettiin tärkeäksi. 'Täällä on paljon teitä, joilla voi lenkkeillä, voi kuunnella linnunlaulua.' Lapset mainitsivat hyvinä asioina myös Keski-Suomen matkailu- ja virkistyskohteita, palveluita ja tapahtumia: 'Ei tarvitse mitään lähteä hakemaan Lapista, kun kaikki on niin lähellä, Kaupunkilaisetkin voivat tulla Rutalahteen rauhoittumaan Koskikaran kierrokselle kosken kohinaa kuunnellen.' Lapsille tärkeitä ihmissuhteita edustivat perhe, ystävät ja sukulaiset. Keski-Suomipuun lapset edustivat viittätoista keskisuomalaista kuntaa, joista pohjoisin oli Pihtiputaan kunta ja eteläisin Joutsan kunta. Lisäksi lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma -hankkeessa on ollut mahdollista hyödyntää tausta-aineistoina Muuramen kunnan, Äänekosken kaupungin (Lavaus -hanke), Wiitaunionin ja Kinnulan kunnan lapsilta ja nuorilta keräämiä ajatuksia (Kuva 1).

KUVA 1. Keski-Suomi -puun lehtiä.

'Lasten ja nuorten Keski-Suomi, Maakunnallinen hyvinvointiohjelma' -hanke toteutti kyselyn Toukofestissä keväällä 2008. Siihen vastasi 79 alakoululaista ja 136 yläkoululaista. Vastajien enemmistö oli tyttöjä. Suurin osa vastaajista oli jyvaskyläläisiä, mutta kaikkiaan vastaajat edustivat 11 keskiuomalaista kuntaa. Kunnista itäisin oli Hankasalmen kunta ja läntisin Keuruun kaupunki.

Lisäksi halukkaat saattoivat piirtää tai kirjoittaa paperiin, millaisia hyviä ja huonoja asioita he näkevät omassa elämässään. Myös monet pojat piirsivät ja kirjoittivat. Suuriin paperilakanoihin tuli kaverien ja pelien nimiä. Myös perhe ja suku koettiin tärkeiksi. Huolta aiheuttivat muun muassa koulun vähäisiksi koetut resurssit: 'Enemmän rahaa kouluille ne on köyhiä, ei oo ees puikkoliimoja.' Useat nuoret kokivat kouluterveydenhoitajalle ja erityisesti koululääkärin vastaanotolle pääsemisen olevan vaikeaa. Ympäristöasiat huolettivat lapsia ja nuoria roskaamisesta ilmastonmuutokseen. Myös koulun ympäristöön toivottiin yleisesti parannuksia. Lapset ja nuoret kaipaavat välitunneille tekemistä ja toimintaa. Pelkistetyt koulujen pihat eivät tarjoa virikkeitä eivätkä kannusta liikkumiseen. Kyselyyn vastanneiden keskiuomalaisten lasten ja nuorten toiveet ja huolet olivat hyvin samansuuntaisia kuin Lapsiasiavaltuutetun toimiston tekemässä selvityksessä 4:2008. 'Asiaa aikuisille!' on Suomen määräaikaisraportti YK:n lapsen oikeuksien komitealle. Siinä lapset ja nuoret kertovat omien oikeuksiensa toteutumisesta Suomessa.

4.4. Lasten toiveet vanhemmille

Jyvaskylän yliopiston tutkija, Leena Valkonen käsitteli väitöskirjassaan (2006) hyvää vanhemmuutta. Valkonen selvitti 5-6 -luokkalaisten lasten vanhemmuuskäsityksiä perehtymällä heidän kirjoittamiinsa aineisiin. Keskeistä on, että lapsi kokee olevansa tärkeä ja aikuinen elää vastuullisesti. Lapset ovat ehdottomia siinä, että vanhemman tulee pitää lasta tärkeänä. Useimmiten lapset mainitsivat vanhemman merkittävimpänä yksittäisenä tehtävänä huolenpidon.

Hyvä vanhempi pitää lasta tärkeänä, huolehtii lapsesta ja on kiva. Huolenpito, kivuus ja rajoitukset ovat asioita, joissa on kyse oikean tasapainon löytämisestä. Lasten mielestä vanhempi ei saa olla välinpitämätön eikä myöskään hössöttää liikaa. Samoin liika ankaruus ja sallivuus ovat pahasta. Kiva vanhempi joustaa tarvittaessa. Selkeät rajat on silti oltava. Eräs 12-vuotias tyttö muistutti, että 'isän ja äidin pitää huolehtia lapsesta hyvin, sillä lapsi ei ole mikään virtuaalilento.'

Ehdoton hyvän vanhemmuuden kriteeri oli sekin, että vanhemmat 'elävät ihmisiksi'. Vastuullinen aikuisuus tarkoittaa lasten mielestä esimerkiksi sitä, että vanhemmat eivät käytä päihteitä. Lasten mielestä hyvä vanhempi ei käytä alkoholia muulloin kuin ehkä vähän juhlissa. Lapsille on tärkeää, että vanhempien väliset suhteet säilyvät eron sattuessa asiallisina. Vanhempi ei saa tuottaa lapselle huolta eikä mielipahaa.

Osa tutkimukseen osallistuneista 5-6 -luokkalaisista lapsista tuntui kaipaavan sitä, että vanhemmilla olisi enemmän aikaa olla heidän kanssaan. Arkinen yhdessäolo oli lasten mielestä tärkeintä. Sillä, mitä tehdään, ei juuri ole väliä. Mutta lapsista on hauskaa, jos vanhemmat kotitöiden teon ja muiden askareiden lomassa innostuvat välillä leikkimään tai pelaamaan heidän kanssaan. Silloin lapsi kokee olevansa tärkeä.

TAVOITTEET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

5.1. Valvotaan lapsiperheiden etuja

Seuraavassa on eri toimijoille suunnattuja, palveluiden järjestämiseen ja tarjontaan liittyviä suosituksia. Kuntanäkökulma on vahva, mutta esimerkiksi viestinnän osalta asiat ovat sovellettavissa myös seurakuntien ja järjestöjen toimintaan.

Huolehditaan siitä, että lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin suunnatut varat myös käytetään suunnitelmien mukaisesti. Kaikessa kunnallisessa päätöksenteossa tulee jatkuvasti seurata ja arvioida sitä, miten hyvin lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen toteutuu.

Lisätään luottamushenkilöiden tietämystä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista kunnassa

Lisätään ja syvennetään esimerkiksi iltakoulutapaamisten avulla uusien kunnan luottamushenkilöiden tietoja kunnassa lasten, nuorten ja perheiden hyväksi tehtävästä työstä. Nuo asiat olisi hyvä huomioida myös seurakuntien kouluttaessa omia luottamushenkilöitään.

Kunnat tiedottavat palveluistaan monipuolisesti ja laadukkaasti

Kuntaliitosten ja muiden organisaatiomuutosten jälkeisessä tilanteessa on erityisen tärkeää panostaa viestintään ja markkinointiin. Aina ei ole kyse siitä, että perheen, lapsen tai nuoren tarjoamaa palvelua ei ole saatavilla. Voi olla myös niin, että perheet, lapset ja nuoret eivät tiedä, mistä tarvittavaa palvelua tulisi etsiä. Avun löytämisestä on tehtävä helppoa ongelmien kanssa painiville perheille – kaaoksen keskellä on vaikea saada voimat riittämään muuhun kuin välttämättömpään.

Kunnat ovat uusien haasteiden edessä luodessaan viestintätapoja, jotka vetoavat median kanssa paljon aikaansa viettäviin lapsiin ja nuoriin sekä nuoriin perheisiin. Lapsilla ja nuorilla on usein runsaasti teknistä mediaosaamista ja odotuksia verkkopalvelujen vuorovaikutteisuudesta siihen totuttuaan. Jokaisen kunnan tulee kehittää ratkaisuja tiedonvälityksen parantamiseen. Kuntien kannattaa olla avoimia myös yhteisille viestintäratkaisuille.

Hanke- ja projektiyhteistyön lisääminen sekä hankkeista ja projekteista tiedottaminen on tärkeää. Keski-Suomessa on toteutettu vuosien mittaan useita hyviä projekteja, joilla on edistetty lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia maakunnassamme. Silti hyvätkään hankkeet eivät yrityksistä huolimatta aina kiinnity jo olemassa oleviin rakenteisiin. Hankkeen päättyessä myös viestintä hyivistä käytännöistä loppuu. Hankkeiden kehittäminen toimintatapojen ja -mallien jatkuvuudesta huolehtimiseen on suunnattava riittävästi voimavaroja.

Lapsivaikutusten arviointi vakiinnutetaan kunnissa

Kaiken kunnallisen päätöksenteon on perustuttava suunnitelmalliseen ja ennakoivaan lapsen ja perheen näkökulman arvioimiseen. Vastuu arvioinnista on valmistelevilla viranomaisilla. Lisäksi paikallistasolla tehtävät selvitykset, tutkimukset ja kartoitukset ovat tärkeitä samoin kuin tavallinen asiakaspalautteen seuranta. Päätösten vaikutukset lapsiin ja perheisiin voivat olla suoria tai epäsuoria. Valtakunnallisessa lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa 2007–2011 mainitaan asioita, joilla voi olla merkitystä: terveys, ihmishuutet, asuminen ja liikkuminen, osallistuminen ja tasa-arvo. Väilliset vaikutukset voivat liittyä perheen talouden

ja palveluiden, yhteisö- ja aluetason muutosten sekä sosiaalisten suhteiden kautta. Uusi Äänekoski toteutti kuntaliitoksen yhteydessä hankkeen, jolla luotiin toimintamalli lasten ja lapsiperheiden mielipiteiden huomiointiseksi päätöksenteossa. 'Lapsivaikutusten ennakointi ja arviointi kunta- ja palvelumuutoksissa' eli niin sanottu Lavaus -hanke oli valtakunnallinen pilotti, johon osallistui 576 asiakasperhettä, 250 lasta ja lisäksi huomattava osa henkilökunnasta. Yhtenä hankkeen tavoitteena oli kerätä tietoa lapsiperheiden palveluiden arvioinnista ja kehitetyn arviointivälineen käyttämisestä myös muiden kuntien käyttöön.

Valitaan joka kuntaan Lasten ja nuorten Keski-Suomi -kummi

Valitaan jokaiseen kuntaan uusista luottamushenkilöistä kummi, joka seuraa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisen toteutumista kunnassaan. Kummi huolehtii myös siitä, että uudet valtuutetut saavat perustiedot sekä Lastensuojelulaista että Nuorisolaista. Seurakunnilla olisi hyvä olla oma, luottamushenkilöistä valittu Lasten ja nuorten Keski-Suomi -ohjelman kummi.

5.2. Kehitetään maakunnallisia palveluita

Kehitetään ehkäisevää lastensuojelutyötä.

Ehkäisevää lastensuojelutyötä olisi mielekästä kehittää yhdessä maakuntatasolla. Siten turvataan kehitystyön laatu ja jatkuvuus. Ehkäisevällä lastensuojelulla turvataan lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Kunnan palveluissa ehkäisevää lastensuojelua tehdään äitiys- ja lastenneuvolassa sekä terveydenhuollossa yleensä. Lisäksi sitä toteutetaan päivähoitossa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Ehkäisevä lastensuojelu tarjoaa erityistä tukea jo ennen kuin lapsi tai perhe tulee lastensuojelun asiakkaaksi. Muun muassa yksinhuoltajaperheiden tukemiseen on kiinnitettävä enemmän huomiota.

Eri kuntien monien alojen ammattilaisten yhteistyön ja ehkäisevän työn tarkoituksena on havaita lasten, nuorten ja perheiden ongelmat nykyistä aiemmin. Varhaisella tuella ehkäistään yksilökohtaisen lastensuojelun tarvetta. Lastensuojelussa tehtävä ennalta ehkäisevä työ tulee käsitteellisesti lähelle sosiaalista vahvistamista. Erityisnuorisotyön pienryhmätoiminta on myös ennalta ehkäisevää lastensuojelua. Tavoitteellinen pienryhmätoiminta tarjoaa tavoitteellista tekemistä ja mahdollisuuksia opetella toimimaan ryhmässä. Katso lisätiedot www.sosiaaliportti.fi.

Toteutetaan maakunnallisen terveyden edistämisen suunnitelman suositukset.

Maakunnallisen terveyden edistämisen suunnitelmassa on myös lapsille ja nuorille sopivia terveyden edistämisen keinoja. Suunnitelma keskittyy terveyden ja elämänlaadun parantamiseen viiden osatekijän avulla: liikunta, ravitsemus, tupakointi, päihteiden käyttö sekä lepo ja nukkuminen. Suunnitelman tärkein työkalu on tavallisen asiakaskohtamisen yhteydessä annettava lyhytneuvonta (mini-interventio). Myös omaehtoista hoitoa ja ryhmäneuvontaa tehostavia menetelmiä tuodaan esille.

Suunnitelman keskeiset suositukset:

- Kunnassa noudatetaan lasten ja nuorten liikuntasuosituksista sekä koulu- ja päivähoitoruokailun laatukriteerejä
- Koulujen makeis- ja virvoitusjuoma-automaateista luovutaan, tilalle mahdollisuus ravitseviin välipaloihin
- Rajoitetaan ala-ikäisten alkoholin saatavuutta keskiasteen oppilaille ja alaikäisten vanhemmille suunnatulla tiedotuksella
- Laaditaan jokaiseen kouluun päihdestrategia

Toimeenpannaan 'Toimivat työmarkkinat – osaajia ja työpaikkoja Keski-Suomeen Kehittämishjelma 2009–2013', jotta kaikki nuoret löytävät opiskelu- tai työpaikan peruskoulun jälkeen.

Etsitään ja kehitetään erilaisia vaihtoehtoja ja parannetaan yhteistyötä, jotta kaikki keskisuomalaiset nuoret voisivat jatkaa opiskelua tai löytäisivät työpaikan peruskoulun jälkeen. Nuorisotyöttömyyden vähentäminen on elintärkeää sekä nuorten ja heidän mahdollisten perheidensä hyvinvoinnin että Keski-Suomen maakunnan elinvoimaisuuden kannalta.

Tuetaan moniammatillista ja kuntarajat ylittävää yhteistyötä tarjoamalla koulutusta, välittämällä tietoa ja tarjoamalla yhteistyöfoorumia.

Seutukunnat ovat vanhastaan olleet luontevia kuntien yhteistyöalueita. Jatkossa yhteistyötä estävien rakenteiden purkamiseen tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota. Kunta- ja hallintorajat ylittävää yhteistyötä tulee kehittää jatkuvasti. Miten estää ikäluokkien asettaminen vastakkain palvelujen osalta kuntien taloudellisten resurssien ollessa varsin rajalliset? Yksi vastaus on alueellinen, seudullinen ja maakunnallinen yhteistyö palvelujen suunnittelun ja toteutuksen osalta. On pohdittava, mitkä palvelut on viisainta tuottaa kuntakohtaisesti ja milloin kannattaa panostaa yhteistyöhön.

Kuntien välinen verkostoyhteistyö lisää palvelujen tasalaatuisuutta. Lisäksi kuntien voimavaroja yhdistämällä laadukkaita palveluita voidaan tuottaa kohtuullisin kustannuksin. Esimerkiksi nuorten työpajapalvelujen tarve on maakunnassamme edelleen suuri ikäluokkien pienentymisestä huolimatta. Yhden kunnan työpajapalveluita tarvitsevien nuorten osuus saattaa jäädä liian pieneksi, jotta omaa työpajaa kannattaisi perustaa. Jatkossa voi olla mielekkäämpää järjestää nuorten työpajapalveluita yhteistyössä useamman kunnan kesken.

Kunnat tekevät yhteistyötä järjestöjen kanssa palveluiden järjestämisessä ja kehittämisessä sekä tukevat järjestöjen toimintaa.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa 2007–2011 korostetaan kansalaisjärjestöjen merkittävää roolia lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin rakentamisessa. Kuntien kannattaa jatkossakin hyödyntää järjestöjen erityisosaamista. Järjestöillä on runsaasti muun muassa ympäristö-, kansalaiskasvatus-, kansainvälisyys-, kulttuuri-, liikunta-, yrittäjyys- ja seksuaaliterveys- sekä media-alan osaamista.

Järjestöt tarjoavat usein toiminnallisia menetelmiä, joilla voidaan rikastaa ja monipuolistaa muun muassa koulun arkea. On tärkeää, että paikallistasolla tuetaan kansalaisjärjestöjen toimintaa ja parannetaan niiden toimintamahdollisuuksia. Rahallisen avustamisen ohella järjestöjen toimintaa voidaan helpottaa tarjoamalla tiloja ja välineitä. Kuntien tulee tukea kansalaisjärjestöjen harrastus- ja toimintaryhmien lisäksi nuorten omaehtoista toimintaa.

5.3. Tuetaan perheitä

Lastensuojelulain 12 § mukaisesti kunnan tai useamman kunnan on yhdessä laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma. Se hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelma on otettava huomioon kuntalain (365/1995) 65 §:n mukaista talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa.

Suunnitelman tulee sisältää suunnittelukaudelta tiedot:

- 1) lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta;

- 2) lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista;
- 3) lastensuojelun tarpeesta kunnassa;
- 4) lastensuojeluun varattavista voimavaroista;
- 5) lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä;
- 6) yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä; sekä
- 7) suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta.

'Lasten ja nuorten Keski-Suomi, Maakunnallinen hyvinvointiohjelma' nostaa keskiöön seuraavat osa-alueet:

Vakiinnutetaan neuvoloiden kotikäynnit vauvaperheisiin

Lapsen syntymän jälkeen perheeseen tulisi tehdä ainakin yhdestä kahteen kotikäyntiä. Kotona käynnin yhteydessä saadaan arvokasta tietoa vanhempien ja perheen jaksamisesta ja lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Neuvolakäynnin kuluessa on hyvin vaikeata saada selville esimerkiksi synnytyksen jälkeisen masennuksen oireet ja todellinen tilanne kotona. Kotikäynnein saadaan perheen arjesta syvempää ja täsmällisempää tietoa. Näin voitaisiin puuttua paremmin esimerkiksi perhe- tai lähisuhdeväkivaltaan. Neuvolassa tulisi myös kysyä suoraan sekä synnytyksen jälkeisestä masennuksesta ja vanhempien päihteiden käytöstä sekä mahdollisesta perhe- tai lähisuhdeväkivallasta.

Turvataan kotipalvelun saanti kaikille lapsiperheille

Aivan pienen lapsen kyseessä ollessa kiinteä suhde hoitavaan vanhempaan tai vanhempiin ja perusturvallisuuden luominen, ovat kaiken myöhemmän tasapainoisen kasvun ja kehityksen edellytys. Perheen tarvetta tukea, sitä tulisi myös olla tarjolla. Esimerkiksi kotipalvelun saanti tulisi turvata kaikille lapsiperheille ilman sosiaalisia perusteita.

Ehkäistään väkivaltaa ja tuetaan väkivallan uhreja

Lähisuhde- ja perheväkivaltaan ei ole kyetty puuttumaan riittävästi. Peruspalvelujen arviointi Länsi-Suomen läänissä 2007 tuo esiin, että perhe- tai muuta väkivaltaa kokeneiden lasten ja nuorten palvelut ovat kunnissa melko heikosti kehittyneitä. Tehokkaimpia ovat toimintamallit, joissa yhdistyvät viranomaisten ja vapaaehtoisjärjestöjen työ. Mitä pienempi lapsi, sitä todennäköisempää on, että väkivalta on peräisin perheestä. Lastensuojelutoimien ohella on keskityttävä tukemaan vanhemmuutta. Nuorten tapauksessa väkivallantekijä löytyy yleensä vertaisryhmästä; sekä tekijä että uhri ovat nuoria. Rikoksen sovittelulla, nopeutetulla rikosprosessilla ja viranomaisseurannalla voidaan vähentää nuorten rikollisuutta ja häiriköintiä.

5.4. Parannetaan kouluoloja

Kunnat tarjoavat sisäilmaltaan puhtaita koulutiloja.

Kuntien tulee osoittaa lapsille ja nuorille turvalliset ja sisäilmaltaan puhtaat koulutilat.

Lisätään koulupihojen viihtyisyyttä ja liikuntamahdollisuuksia

Koulujen pihojen viihtyisyydessä on runsaasti parannettavaa. Otetaan lapset ja nuoret mukaan pihojen parannustöihin suunnittelusta alkaen. Lisätään pihojen viihtyisyyttä, virikkeellisyttä ja niiden tarjoamia liikuntamahdollisuuksia.

Ehkäistään koulukiusaamista.

Kaikilla lapsilla on oikeus turvalliseen koulupäivään ja koulumatkaan. Sovelletaan koulukiusaamiseen niin sanottua tasapainotettua vaakamallia, jonka eri puolina ovat puuttuminen ja ennaltaehkäiseminen.

Annetaan opinto-ohjausta kouluissa ja oppilaitoksissa

Opinto-ohjausta tulisi olla tarjolla kaikissa yläkouluissa, ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioissa sekä ammattikorkeakouluissa. Yliopiston rekrytointipalvelut voivat tukea ja auttaa opiskelijoita valinnoissaan. Jatkossa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että myös ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleville nuorille on tarjolla riittävästi opinto-ohjausta. Asiantuntevalla opinto-ohjauksella voidaan muun muassa ehkäistä nuorten ammatinvalintojen sukupuolittuneisuutta.

Tuetaan moniammatillisten oppilashuoltoryhmien toimintaa

Kehittämällä oppilashuoltoa parannetaan oppilaiden ja opiskelijoiden opintojensa edistymiseen saamaa tukea. Resursseja tarvitaan sekä kouluissa että oppilaitoksissa tehtävään työhön että yhteydenpitoon yhteistyökumppaneiden kuten seurakuntien ja nuorisotyön sekä sosiaalityön ammattilaisten että järjestöosaajien kanssa.

5.5. Kannustetaan lapsia ja nuoria osallistumaan ja vaikuttamaan

Parannetaan lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksia.

Lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen tulee nousta arjesta päiväkodeissa, kouluissa ja asuntoalueilla. Tällaista vaikuttamista edustavat nuorisotalotoimikunnat, oppilaskunnat, luottamusoppilasjärjestelmät ja niin edelleen. Myös lapsi- ja nuorisojärjestöt ovat edelleen keskeisiä vaikuttamiskanavia. Kyse on yksinkertaisesti siitä, että aikuiset sitoutuvat kuuntelemaan lapsia ja nuoria heitä koskevista asioista.

Kaikkiin Keski-Suomen maakunnan kuntiin perustetaan lasten ja nuorten vaikuttamisjärjestelmät ja osoitetaan riittävät resurssit niiden toimintaan ja kehittämiseen.

Valtakunnallisen lapsi- ja nuorisopolitiittisen kehitysohjelman 2008-2011 mukaisesti jokaiseen kuntaan tulee saada toimivat, edustukselliset lasten ja nuorten vaikuttamisjärjestelmät vuoden 2010 loppuun mennessä. Lasten osallisuutta tulee tukea varhaiskasvatuksesta alkaen. Kunnat ovat kovin erilaisia ja siksi jokaiseen kuntaan tulisi löytyä sopiva toimintamalli.

Lisätään lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksia kouluissa ja oppilaitoksissa

Hallituksen lasten, nuorten ja perheiden politiikkaohjelmassa todetaan, että kansainvälisissä vertailuissa suomalaiset lapset ja nuoret kokevat vaikutusmahdollisuutensa koulussa vähäisiksi. Osallistumisen rakenteita tulee edelleen vahvistaa kouluissa. Oppilaskuntatoimintaa tulee kehittää kaikilla kouluasteilla. Opettajien työaikaa tulee kohdistaa osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämiseen.

Kouluissa olisi hyvä olla mahdollisimman monia seuraavista rakenteista ja toimintamalleista ja niiden toimintaa tulee kehittää suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti: oppilaskunta, moniammatillisesti toimiva oppilashuoltoryhmä, tukioppilastoimintaa, vanhemmista koottuja luokkatoimikuntia sekä vanhempain neuvosto.

Tuetaan aktiivista kansalaisuutta ja käytetään yrittäjyyskasvatuksen ehjää polkua.

Yksi toiminnallisen oppimisen muoto, jolla voidaan vahvistaa lasten ja nuorten osallisuutta, on yrittäjyyskasvatus. On tärkeää, että lapset ja nuoret saavat vastuuta eikä asioita tehdä heille valmiiksi. Aikuisten kannustavaa ohjausta on luonnollisesti oltava tarjolla. Lapset ja nuoret voivat siirtyä helpommista tehtävistä haastavampiin oman halunsa mukaan. Yhdessä toimien lisääntyvät itsetuntemus ja osaaminen. Viitasaaren kaupunki sekä Pihlputaan ja Kinnulan kunnat ovat laatineet yhdessä 'Yrittäjyyskasvatuksen ehjän polun' eli yrittäjyyskasvatuksen opetussuunnitelman, joka ulottuu varhaiskasvatuksesta lukioikäisiin saakka. Yrittäjyyskasvatuksen edistämiseksi kannattaa hyödyntää Keski-suomalaisen yritysten, yrittäjäjärjestöjen, Y4 -yrittäjyysideologian sekä Keski-Suomen Kauppakamarin osaamista.

5.6. Kehitetään kulttuuri- ja mediataitoja

Tarjotaan lapsille ja nuorille mahdollisuuksia osallistua kulttuuritapahtumiin, tehdä kulttuuria ja saada asiantuntevaa ohjausta

Tässä ohjelmassa kulttuuritaidot jaetaan kolmeen osaan: Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia osallistua kulttuuritapahtumiin, tehdä kulttuuria ja saada asiantuntevaa ohjausta. Lapsilla ja nuorilla tulee olla mahdollisuus nauttia valmiista kulttuurituotteista ja saada kulttuurisia elämyksiä esimerkiksi teatteriesityksen tai konsertin muodossa. Heillä on tilaisuus kokeilla erilaisia kulttuurin tekemisen tapoja kuten sarjakuvan piirtämistä tai käsikirjoituksen ja videon tekemistä. Edellisten lisäksi lapsilla ja nuorilla on oltava oikeus asiantuntevaan ja ammattitaitoiseen ohjaukseen voidakseen kehittyä kulttuuritaidoissaan. Aikuisten on mahdollistettava lasten ja nuorten osallistuminen kulttuuriin ja mediaan sisällöntuottajina. Pienissä kunnissa tärkein kulttuurilaitos on kirjasto.

Parannetaan lasten, nuorten ja aikuisten mediakielitaitoa

Kulttuuri- ja mediataidot on saatava luontevaksi ja kiinteäksi osaksi sekä kouluissa annettavaa opetusta, että lasten ja nuorten vapaa-ajan ympäristöissä tapahtuvaa oppimista. Lasten ja nuorten kanssa on pohdittava esimerkiksi tietokonepelaamisen hyötyjä ja haittoja ja keskusteltava pelaamisen rajoista ja säännöistä. Noita keskusteluja on käytävä kaikissa kasvatusympäristöissä, joissa toimitaan lasten ja nuorten kanssa.

Aikuiset tarvitsevat koulutusta teknisten taitojen ja myös mielekkäiden mediakasvatuksen sisältöjen osalta. Kaikilla vanhemmilla ja lasten ja nuorten parissa työskentelevillä ammattilaisilla ei esimerkiksi ole selkeää käsitystä siitä, millaisia esto- tai seurantaohjelmia tietokoneelle voi asentaa tai miten nuo ohjelmat otetaan käyttöön. Erilaista mediakasvatusosaamista on Keski-Suomessa paljon sekä oppilaitoksissa että järjestöissä. Myös tiedotusvälineiden ja vaikkapa mainosalan yritysten osaamista pitäisi voida hyödyntää mediakasvatustyössä. Yhteistyön avulla tulisi lisätä toiminnallisia tapoja toteuttaa mediakasvatustyötä.

5.7. Tuetaan lasten, nuorten ja perheiden parissa työskentelevien työssäjaksamista

Parannetaan työntekijöiden työoloja ja edistetään henkilöstön pysyvyyttä

Lasten ja nuorten kanssa tehtävän työn tulisi tarjota turvallisia ja pysyviä ihmissuhteita. Työntekijän tutuus luo turvallisuuden tunteen. Pysyvyys on sitä tärkeämpää, mitä pienemmästä lapsesta on kyse. Luottamus

toiseen ihmiseen rakentuu pitkän ajan kuluessa. Myös nuoret tarvitsevat tuekseen tuttuja opettajia, opinto-ohjaajia, kouluterveydenhoitajia, koululääkäreitä, omalääkäreitä ja sosiaalityöntekijöitä ja nuorisotyöntekijöitä sekä muita ammattilaisia. Jatkuvuutta tulee tukea turvaamalla työsuhteiden pysyvyys. Asiakassuhteissa tulisi välttää työntekijöiden jatkuvaa vaihtuvuutta. Luottamus rakentuu pysyvyydelle myös asiakassuhteissa. Työntekijöiden mahdollisuus sitoutua asiakastyöhön tukee työntekijöiden työssä jaksamista. Pitkällä aikavälillä tuo seikka näkyy myönteisesti palvelutarjonnan laadussa.

Kunnat huolehtivat päivähoitohenkilöstön riittävydestä ja sijaisjärjestelmän toimivuudesta

Lasten kanssa työskenteleminen vaatii joustavuutta eri tilanteissa. Jos työntekijöitä on usein liian vähän, elintärkeään joustoon ei ole mahdollisuutta. Toimivan sijaisjärjestelmän kehittäminen kunnissa on tärkeää. Pätevän henkilöstön riittävyys tulee turvata kaikissa lapsille, nuorille ja perheille suunnatuissa palveluissa.

5.8. Kunnat tarjoavat tiloja liikkumiseen ja yhteistoimintaan

Tarjotaan alle 18-vuotiaille maksuttomat liikuntatilat

'Lasten ja nuorten Keski-Suomi, Maakunnallinen hyvinvointiohjelma' suosittaa kuntia tarjoamaan alle 18-vuotiaille maksuttomat liikuntatilat harrastustoimintaan.

Tarjotaan tiloja eri-ikäisten kuntalaisten kokoontumisille

Kuntien tulee tarjota monipuolisia harraste- ja oleskelutiloja. Niin sanottujen yhteisten olohuoneiden myötä voidaan lisätä yhteisöllisyyttä ja vähentää yksinäisyyttä. Yksinäisyyden kokemuksia on kaiken ikäisillä ihmisillä lapsista vanhuksiin. Moninaisten tapahtumien lisäksi tarvetta on aivan tavallisille kohtaamisille arjessa. Yhteisöllisyys on rapautunut osittain sopivien tilojen puutteen vuoksi. Yhteen kokoontumisen tarpeet tulee huomioida entistä paremmin tilajärjestelyjen osalta ja etenkin uusia tiloja rakennettaessa. Esimerkiksi kirjaston yhteyteen olisi luontevaa saada tila tai tiloja, joissa ihmiset voivat tavata toisiaan ja viettää aikaa yhdessä. Saattamalla yhteen eri ikäpolvien ihmiset, voidaan lisätä aikuisten läsnäoloa lasten ja nuorten arjessa. Yhteisöllisyyden kokemusten lisääntyessä yksinäisyys vähenee.

LÄHTEET

Helminen, Jari. 2006. Onnen kehto vai kurjuuden alho? Suomalaisten lapsiperheiden arjen kurjistumisesta. Teoksessa Jari Helminen (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee, Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Juva: PS -kustannus, 15–36.

Manninen, Jyri. 2007. Oppilaiden osallisuus kouluissa – oppilaskuntatoiminnan uusi tuleminen? Teoksessa Anu Gretchel & Tomi Kiilakoski (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Hakapaino Oy, 119–130.

Keski-Suomen maakuntaohjelma 2007–2010. Jyväskylä: Kirjapaino Kari Ky.
Keski-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskus. URL: <http://www.koskeverkko.fi/Public/default.aspx?nodeid=31947&culture=fi-FI&contentlan=1> Tieto haettu 27.10.2008.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007-2011. 2007. Helsinki: Yliopistopaino.
Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta. Tieto haettu 10.11.2008.
URL: http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;353;10336;137513.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma. 2007. Tieto haettu 17.11.2008.
URL: http://www.vn.fi/toiminta/politiikkaohjelmat/lapset/ohjelman-sisaeltoe/HPO_Lapset_HSA2007.pdf.

Lastensuojelulaki (417/2007). Tieto haettu 10.11.2008.
URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

Nuorisolaki (72/2006). Tieto haettu 10.11.2008. URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>.

Pohjantammi, Ismo. Ylisukupolvinen työttömyys nuorten työpajoilla. Nuorisotutkimusverkosto.
Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisusarja. Verkkojulkaisuja 12. Tieto haettu 10.11.2008.
URL: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tyopaja.pdf>.

Puustinen, Pekka. Keski-Suomen maakunnallinen terveyden edistämisen suunnitelma. Keski-Suomen sairaanhoito piirin kuntayhtymän julkaisuja. 119/2008. Tieto haettu 10.11.2008. URL: <http://www.ksshp.fi/public/download.aspx?ID=13923&GUID=%7BC9E88EAA-7DE6-4208-A418-9829EFEA721F%7D>.

Sosiaaliturva1/2006. Tieto haettu 10.11.2008.
URL: http://www.sosiaaliturva.fi/mp/db/file_library/x/IMG/33164/file/Raty1-06.pdf.

Toimivat työmarkkinat – osaaaja ja työpaikkoja Keski-Suomeen. Kehittämisohjelma 2009–2013.
http://www.keskisuomi.fi/filebank/10375-tyomarkkinaohjelma_www.pdf

Tuononen, Päivi. Asiaa aikuisille! Lapset ja kertovat omien oikeuksiensa toteutumisesta Suomessa. Lapsiasiavaltuutetun selvityksiä 4:2008.

Valkonen, Leena. 2006. Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 286.

MUUT

Luento 1.9.2008. Lastensuojelu ja nuorisolaki – kaksin aina kaunihimpi. Vai onko? Keski-Suomen lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman työkokoustapaaminen. Luennoitsijoina Pia Lahtinen ja Katariina Soanjärvi.

SOTKANet -verkkopalvelu, indikaattoripankki SOTKANet. Tieto haettu 30.1.2009.
URL: <http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu>.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely. Tieto haettu 30.1.2009.
URL: http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/aihealueet/lapsuusjaperhe.

Lastensuojelulaki ja Nuorisolaki

Nuorisolaki uudistui 2006 ja Lastensuojelulaki 2008, joten lapsia ja nuoria koskeva lainsäädäntö on näiltä osin ajantasaistettu. Nuorisolaki on luonteeltaan puitelaki, kun taas Lastensuojelulaki antaa mahdollisuuden puuttua varsin voimakkaasti yksilön tai perheen tilanteeseen tiettyjen ehtojen täytyessä. Noiden lakiuudistusten myötä lastensuojelun ja nuorisotyön toimijoille avautuu entistä paremmat yhteistyömahdollisuudet.

Sosiaalinen vahvistaminen

Valtakunnallisesta lapsi- ja nuorisopoliittisesta ohjelman käsitteistöstä poiketaan siten, että 'syrjäytymisen ehkäisyyn' sijaan puhutaan sosiaalisesta vahvistamisesta. Se tarkoittaa Nuorisolain 2 § mukaan nuorten elämäntaitojen parantamiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen suunnattuja toimia, josta esimerkkinä mainittakoon erityisnuorisotyön tavoitteellinen pienryhmätoiminta. Sen avulla harjoitellaan muun muassa ryhmässä toimimista. Sosiaalinen vahvistaminen korostaa lapsen ja nuoren omien vahvuuksien löytämistä ja niiden käyttämistä voimavarana. Se painottaa myös lapsen ja nuoren aktiivista roolia oman elämänsä hallinnassa, johon tarvittaessa annetaan tukea ja ohjausta. Esimerkiksi työpajatoiminta voi auttaa nuorta löytämään omia vahvuuksiaan.

Osallisuus ja vaikuttaminen

Usein osallisuus ja vaikuttaminen tulkitaan esimerkiksi kansalaistoiminnan parissa toimimiseksi. Mahdollisuus toimia esimerkiksi järjestössä tai seurakunnassa, on hyvä tapa oppia yhteistoimintaa ja saada uusia taitoja. Laajasti ymmärrettyinä osallisuus ja vaikuttaminen tarkoittavat sitä, että lapset ja nuoret voivat vaikuttaa heitä koskeviin asioihin ja heihin vaikuttavaan päätöksentekoon oman kehitystasonsa mukaisesti. Tämä sama ajatus on kirjattu sekä YK:n lasten oikeuksien sopimukseen että Suomen Perustuslakiin. Nuorisolaki korostaa lisäksi nuorten sosiaalista vahvistamista, nuoren kasvun ja itsenäistymisen tukemista sekä sukupolvien välistä vuorovaikutusta.

Lastensuojelu

Lastensuojelulain 3 § mukaisesti lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Sen lisäksi kunnan tulee järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

ASIAANTUNTIJAKYSYMYKSET

- 1.** Millaisia keskisuomalaisten lasten ja nuorten elämään liittyviä ilon aiheita haluatte tuoda esiin?
- 2.** Millaisia keskisuomalaisten lasten ja nuorten elämään liittyviä huolen aiheita haluatte tuoda esiin?
- 3.** Millaisia Keski-Suomen maakunnan lasten ja nuorten parissa tehtävän työn hyviä käytäntöjä haluatte nostaa esiin?
- 4.** Mitä maakunnan yhteisiä kehittämishankkeita tulisi mielestänne sisällyttää Keski-Suomen lapsi- ja nuorisopoliittiseen ohjelmaan?

Kysymyksiä on käytetty asiantuntijakyselyjen lisäksi lukuisissa keskusteluissa lasten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten kanssa ja alalle opiskelevien kanssa.

Tammikuu

Hankkeen aloitusseminaari 17.1. Seminaariin osallistui 85 henkilöä.

Helmikuusta toukokuuhun

Projektipäällikkö aloitti työnsä helmikuussa. Tiedotuskirjeet postitse kunnanjohtajille. Kentän kartoittamista, valtakunnalliseen lapsi- ja nuorisopoliittiseen ohjelmaan perehtymistä sekä maakunnallisten ohjelmien tarkastelua. Muutoin kevään ajan lähinnä sähköpostitiedotusta kuntiin ja toimijoiden suuntaan. Kevään mittaan selviteltiin yhteistyökumppaneita omaa ohjelmaansa tekevästä kunnista.

Kesäkuu-heinäkuu

Syksyn tapaamisesta tiedottaminen. Suurin osa yhteistyökumppaneista kesälomalla. Hankkeen loppuvuoden viestintäsuunnitelman päivittäminen.

Elokuu

Kesän jälkeinen tilanteen päivitys; missä Keski-Suomen kunnissa mennään lapsi- ja nuorisopoliittisten tai perhepoliittisten ohjelmien osalta. Ohjelman rungon hahmottelua. Tapaamisia erityisesti järjestötoimijoiden kanssa.

Syyskuu

Tapaamisia toimijoiden kanssa kuntien prosessien yhteydessä ja hyvinvointiohjelmaprosessin oma yhteistyötapaaminen.

Lokakuu

Asiantuntijakyselyn toteuttaminen sähköpostitse. Sama asiantuntijakysely toimitettiin myös kunnanjohtajille ja kuntien valtuustojen puheenjohtajille. Osa halusi keskustella ja vastata kysymyksiin puhelimitse. Ohjelman kirjoitustyö.

Marraskuu–tammikuu

Käsikirjoitusluonnos toimijoiden arvioitavaksi ja kommentoitavaksi. Hankkeen loppuraportin valmistuminen ja hankkeen päättäminen.

Lasten ja nuorten keski-suomi, Maakunnallinen hyvinvointiohjelma -hankkeen ohjausryhmä

LIITE 4

Ohjausryhmä kokoontui neljä kertaa hankkeen toimintakauden aikana.

Humanistinen ammattikorkeakoulu, t&k -päällikkö Katariina Soanjärvi

Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala, hyvinvointiyksikkö, lehtori Timo Hintikka

Jyväskylän yliopisto, Lapset, nuoret ja kasvamisen ympäristöt (LaNKa) -osaamiskeskittymä, professori Leena Alanen

Järvi-Suomen Partiolaiset ry, toiminnanjohtaja Pipsa Wilhelms

Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikkö, projektipäällikkö, Pia Lahtinen
Keski-Suomen liitto, koulutuksen kehittämisspäällikkö Elise Tarvainen

Lapsiasiavaltuutetun toimisto, lapsiasiavaltuutettu Mariakaisa Aula ja ylitarkastajat Päivi Tuononen ja Elina Nivala.

Länsi-Suomen lääninhallitus, sivistystoimentarkastaja, Päivi Pienmäki-Jylhä

Maakunnallisen sijaishuoltoyksikön johtava sosiaalityöntekijä, Paula Pollari-Urrio

Nuorten Keski-Suomi ry, toiminnanjohtaja Eeva-Liisa Tilkanen
STAKESin Jyväskylän alueyksikön erikoistutkija Liisa Heinämäki

Wiitaunioni, Kulttuuri- ja nuorisotoimi, kulttuuritoimenjohtaja Jorma Rihto
Kokousten sihteerinä toimi -hankkeen projektipäällikkö Siru Kovala.

Adenius-Jokivuori Merja, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus – KOSKE, Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö

Hamarus Päivi, Länsi-Suomen lääninhallitus, erikoissuunnittelija

Hautamäki Riitta-Maija – Jyväskylän kaupunki, vastaava kouluterveydenhoitaja

Hiekkä Eija, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus – KOSKE, sosiaaliamies

Jetsu Petri – Jämsän kaupunki, nuorisotoimenjohtaja

Julma Kauko – Keski-Suomen keskussairaala, Lasten psykiatrian ylilääkäri

Kempainen Jaana – Jyväskylän seudun Perhe -hanke, projektipäällikkö

Lahtinen Pia, KOSKE, projektipäällikkö

Landén Laila – Jyväskylän kaupunki, sivistystoimenjohtaja

Lavonen-Niinistö Mirja - Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piiri, toiminnanjohtaja

Lounamaa Raisa – Keski-Suomen keskussairaala, Lastentautien, lastenneurologian ja foniatrian erikoisalut, ylilääkäri

Metsäranta Hannele, KOSKE, lastensuojelun erityissosiaalityöntekijä

Mustakallio Armi – Keski-Suomen ja Pohjanmaan maakuntien verkostoitunut vammaistyön kehittämissyksikkö -hanke, kehittämissyksikkö

Pienmäki-Jylhä Päivi, Länsi-Suomen lääninhallitus, sivistystoimentarkastaja

Suni Liisa – Jyväskylän kaupunki, terveydenhoitaja/opiskeluterveydenhuolto

Sirpa Syrjä-Turpeinen – Jyväskylän kaupunkiseurakunta

Tiainen-Niemistö Marjo, Lasten- ja nuorten kulttuurikeskus Kulttuuriaitta, koordinaattori

Tilkanen Eeva-Liisa – Nuorten Keski-Suomi ry, toiminnanjohtaja

Turtiainen Kati – Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalvelut, johtaja

Vatanen Jouni, Keski-Suomen liikunta ry, Lasten ja nuorten liikunnan kehittäjä

Asiantuntijakysely toimitettiin lisäksi Keski-Suomen kuntien ja kaupunkien johtajille sekä valtuustojen puheenjohtajille.

› Lasten ja nuorten tieto, taito ja osallisuus
– niissä on Keski-Suomen tulevaisuus. ›

Keski-Suomen liiton julkaisusarja C.

KESKI-SUOMEN LIITTO

humak Humanistinen ammattikorkeakoulu